

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 21 «МАЛЮВАННЯ І ЛІПЛЕННЯ»**
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Підготовки : фахового молодшого бакалавра

(назва освітньо-професійного ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Навчальна програма з дисципліни «Малювання і ліплення» для здобувачів освіти з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальністю 012 Дошкільна освіта фаховий молодший бакалавр

Розробник (укладач) програми:

Олена БЛІК, викладач мистецької освітньої галузі, вища категорія, викладач -методист

Програму схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів мистецьких та технологічних дисциплін

Протокол № 1 від «25»серпня 2025 року

Голова предметної (циклової) комісії

_____ (ім'я та прізвище)
(Олена БЛІК)
(ім'я та прізвище)

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження методичною радою ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Протокол № 1 від «25»серпня 2025 року

Голова методичної ради

_____ (ім'я та прізвище)
(Тетяна ІСАК)
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Малювання і ліплення» належить до циклу професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців спеціальності **012 «Дошкільна освіта»**. Її зміст спрямований на формування художньо-творчої, методичної та педагогічної компетентностей майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, розвиток його здатності організовувати художньо-продуктивну діяльність дітей засобами образотворчого мистецтва.

У процесі вивчення дисципліни студенти оволодівають знаннями з основ композиції, кольорознавства, технік малювання та ліплення, а також методики організації занять з художньої діяльності у закладі дошкільної освіти. Особлива увага приділяється розвитку індивідуальних творчих здібностей студентів, формуванню естетичного смаку, спостережливості, уміння бачити красу навколишнього світу й передавати її художніми засобами.

Дисципліна забезпечує інтеграцію практичних, художньо-естетичних і педагогічних знань, створює передумови для реалізації мистецько-творчого потенціалу майбутнього вихователя, що відповідає концепції **Базового компоненту дошкільної освіти (2021)** та сучасним вимогам мистецької освіти.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни — формування в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти фахових умінь з організації художньо-продуктивної діяльності дітей дошкільного віку засобами малювання та ліплення; розвиток творчого мислення, естетичного сприйняття, уяви, відчуття форми, кольору, композиції. Сформувати у здобувачів освіти теоретичні знання і практичні вміння з образотворчої діяльності (малювання, ліплення) для професійної організації занять у закладі дошкільної освіти (ЗДО): оволодіння мовою графіки, живопису та скульптури; розвиток творчих і наскрізних умінь; здатність створювати безпечне та якісне освітнє середовище; виховання моральних і національно-патріотичних цінностей засобами мистецтва; забезпечення методичної готовності до планування, проведення та оцінювання самостійної творчої діяльності дітей.

Обґрунтування значущості. Образотворча діяльність дітей дошкільного віку є одним із найдієвіших засобів їх особистісного розвитку та духовного становлення, а також однією з найдоступніших і найбільш емоційних форм дитячої творчості.

Основні завдання дисципліни «Малювання і ліплення»:

1. Надати систему понять про види/жанри образотворчого мистецтва та засоби художньої мови; опанувати техніки й матеріали малювання та ліплення. (ЗКЗ, СК12, РН14)

2. Розвивати образне, просторове й колірне мислення, творчу уяву, зорову пам'ять та зображувальні здібності майбутнього педагога. (СК1, СК6, РН14)

3. Формувати вміння виконувати зображення з натури, за пам'яттю та уявою; створювати ескізи й завершені площинні та об'ємні композиції. (ЗК3, СК12, РН14)

4. Сформувати методичну готовність планувати, проводити та аналізувати заняття з малювання і ліплення у ЗДО, добирати вправи, наочність і матеріали відповідно до віку дітей. (СК11, ЗК8, РН14)

5. Забезпечити знання та дотримання правил безпеки, гігієни й екологічного поводження з матеріалами; організувати безпечний простір і процес діяльності. (ЗК7, РН10)

6. Виховувати моральні цінності та соціально прийнятну поведінку дітей засобами мистецтва; інтегрувати зображувальну діяльність із формуванням взаємин дитини з довкіллям. (СК5, СК6, РН6)

7. Інтегрувати українські народні традиції, орнаментику й символіку у навчальні завдання; виховувати любов до Батьківщини та повагу до культурної спадщини. (СК9, РН17)

8. Навчити обґрунтовано добирати матеріали, інструменти й техніки під педагогічний задум і вікові можливості дітей; раціонально організовувати робоче місце. (ЗК3, ЗК8, СК12, РН14)

9. Розвивати навички спостереження за природою, людиною та предметним світом; відтворювати пропорції, форму та колір у графічних, живописних і скульптурних роботах. (СК12, РН14)

10. Організовувати представлення результатів (виставки, міні-проєкти) і здійснювати формувальне та підсумкове оцінювання з використанням чітких критеріїв/рубрик; вести портфоліо робіт. Узагальнювати результати діяльності дітей. (ЗК8, СК11, РН5, РН14)

11. Застосовувати педагогічну комунікацію та співпрацю з колегами і батьками під час підготовки й проведення занять та презентацій дитячих робіт. (СК11, РН14)

12. Підтримувати емоційне благополуччя дитини засобами художньої діяльності; створювати мотивувальне, доброзичливе середовище. (СК6, РН6)

Компетентності, яких набуває студент:

Інтегральна компетентність

• **ІК 1.** Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання й виховання дітей дошкільного (раннього та переддошкільного) віку, що передбачає застосування

загальних психолого-педагогічних теорій та фахових методик дошкільної освіти та характеризуються комплексністю та невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль за іншими особами у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності

- **ЗК 3.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- **ЗК 7.** Здійснення безпечної діяльності.
- **ЗК 8.** Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

• **СК 1.** Здатність до формування наскрізних умінь у дітей дошкільного (раннього та переддошкільного) віку: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в команді.

• **СК 5.** Здатність до формування у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку взаємин з оточенням (предметним, природним, соціальним).

• **СК 6.** Здатність до розвитку психічно-емоційної сфери особистості дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

• **СК 9.** Здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного (раннього та переддошкільного) віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).

• **СК 11.** Здатність до організації та керівництва ігрової, художньо-мовленнєвої, зображувально-художньої діяльності дітей дошкільного (раннього та переддошкільного) віку.

• **СК 12.** Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку елементарних уявлень про різні види мистецтва та засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності в різних видах мистецтва

Програмні результати навчання (ПРН):

• **РН 5.** Виявляти та узагальнювати результати різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку з використанням педагогічних технологій

• **РН 6.** Формувати моральні цінності у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку відповідно до моральноетичних норм

• **РН 10.** Організовувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні з урахуванням рівня розвитку дітей дошкільного (раннього та переддошкільного) віку.

• **PH 14.** Формувати компетентності у просторі освітніх напрямів роботи закладу дошкільної освіти через організацію самостійної творчої діяльності (ігрової, художньо-естетичної) дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку

• **PH 17.** Формувати національно-патріотичні почуття у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, а також ціннісне ставлення до культурних надбань українського народу, повагу до представників різних національностей і культур.

Очікувані результати навчання:

Знання:

• характеристик видів і жанрів образотворчого мистецтва, засобів художньої мови та їх ролі у створенні образу; основ колористики, композиції, світлотіні, лінійної й повітряної перспективи; (**PH14**)

• пропорцій і послідовності зображення людини, птахів і тварин; специфіки передачі об'єму в малюванні та ліпленні; (**PH14**)

• відмінностей народного і професійного декоративно-ужиткового мистецтва; традиційних центрів українських художніх промислів та символіки; (**PH17**)

• вимог безпеки та гігієни під час роботи з матеріалами, основ екологічного підходу в освітньому процесі; професійної термінології. (**PH10, PH14**)

Уміння:

• аналізувати твори мистецтва й аргументовано висловлювати оцінні судження щодо художніх особливостей; узагальнювати результати діяльності дітей із використанням педагогічних технологій; (**PH5, PH14**)

• виконувати зображення з натури, за пам'яттю та уявою; створювати ескізи й завершені площинні та об'ємні композиції; добирати техніки/матеріали відповідно до задуму та віку дітей; (**PH14**)

• здійснювати декоративну переробку природних форм, передавати настрій і стан кольором; відобразити пори року/доби й зміну кольорів у просторі; (**PH14**)

• передавати у ліпленні пропорції, конструкцію та пластику форм; застосовувати різні художні техніки для виконання творчих завдань; (**PH14**)

• організовувати безпечний процес образотворчої діяльності та раціонально облаштовувати робоче місце. (**PH10**)

Комунікація:

• презентувати результати мистецької діяльності (виставки, міні-проекти), доступно пояснювати педагогічні дії й вибір технологій учасникам освітнього процесу; (**PH14, PH5**)

- обґрунтовувати послідовність дій щодо національно-патріотичного виховання, формування в дітей елементарних уявлень про мистецтво та засоби художньої виразності. (PH17, PH6, PH14)

Автономія та відповідальність:

- самостійно планувати, організовувати й оцінювати освітню діяльність у ЗДО; відповідати за результати та якість виконаної роботи; (PH5, PH14)

- забезпечувати безпечне, інклюзивне й культурно чутливе середовище; ініціювати ситуації, що сприяють формуванню моральних цінностей, поваги до національних символів і культурної спадщини. (PH10, PH6, PH17)

Програма курсу розрахована на 90 години/ 3 кредити ЄКТС 3 них 28 – лекційних, 20– практичних, 42– самостійна робота.

Форма контролю – залік (5 семестр).

2 Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Художня праця»

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Основи графіки, перспективи та світлотіні

Тема 1. Види образотворчого мистецтва. Жанри

«Малювання та ліплення» як навчальний предмет. Мета та завдання курсу. Організація навчальної роботи.

Ознайомлення з художніми матеріалами та інструментами.

Ознайомлення з правилами техніки безпеки роботи з художніми матеріалами та приладдям.

Види та жанри образотворчого мистецтва. Характер матеріалів та обладнання для малювання.

Основні вимоги до виконання практичних робіт.

Тема 2. Графіка. Зображення умовно-плоских предметів.

Графіка як вид образотворчого мистецтва: виражальні засоби (лінія, штрих, пляма, текстура), матеріали (олівець, лайнер/фломастер, маркер, вугілля).

Поняття плоского та умовно-плоского предмета. Силует і контур, внутрішні деталі, декоративна спрощеність.

Композиція на аркуші: вибір формату й орієнтації, поля, масштаб предмета, рівновага мас, «негативний простір».

Постановка та організація праці: поза того, хто малює; розташування натури; напрям світла.

Пропорції й побудова форми: візування та «на око»; зведення до простих геометричних форм; узагальнення та деталізація.

Симетрія в графіці. Центральна/осьова симетрія; **середня лінія (вісь симетрії)** як допоміжний конструктивний засіб під час зображення симетричних форм (метелик, листок тощо).

Послідовність виконання малюнка умовно-плоского предмета:

вибір формату й композиційне розміщення;

легка розмітка силуету (вписування у прямокутник/коло), проведення осей;

уточнення пропорцій і великих форм;

опрацювання характерних деталей;

чистий контур, акценти лінією/штрихом; за потреби — локальна тональна модель.

Рослинні форми у графіці: типи листків, жилкування; особливості побудови квітів і кімнатних рослин.

Зображення з натури без перспективного скорочення (предмети, розташовані фронтально).

Практичні роботи:

1. Листя дерев і квіти з натури (фломастер/маркер): силует, контур, штрих.
2. «Метелик / бабка» (за вибором): побудова через вісь симетрії, чистий контур, декоративні деталі.
3. Кімнатна рослина (олівець): пропорції способом візування, контур + легкий тон.
4. Овоч або фрукт з натури (олівець): силует → форма → фактура.
5. Умовно-плоскі об'єкти технічної форми (транспорт): стилізація, чіткий контур.

Самостійна робота

Серія замальовок листя різних порід (3–5 шт.) і квітів;

Ескізи симетричних об'єктів (метелик/комаха) з розміткою осей;

Фото- або скетч-спостереження «плоскі/умовно-плоскі форми довкола мене» (2–3 приклади).

Тема 3. Перспектива і світлотінь. Малювання об'ємних предметів.

Основи перспективного зображення: лінія горизонту, точка зору, точки сходу; лінійна й повітряна перспектива; закономірності перспективного скорочення. Огляд творів художників із виразною перспективою.

Фронтальна перспектива (1 точка сходу): побудова прямокутних форм у фронтальному положенні; перспективне скорочення круга; зображення циліндричних предметів.

Кутова перспектива (2 точки сходу): предмети прямокутної форми, розміщені під кутом до малювальника; куб/паралелепіпед на різних рівнях відносно лінії горизонту.

Закономірності світлотіні: світло, блік (полиск), напівтінь, власна тінь, рефлекс; тональна градація як засіб моделювання об'єму; поєднання побудови форми й тональної моделі.

Коло/еліпс у перспективі. Зображення круглих і комбінованих форм; **куля** як базова форма.

Організація роботи з натури: вибір і постановка натури, формат, послідовність виконання малюнка.

Практичні роботи

1. Малювання з натури об'ємних предметів простих форм: **куб, книга/коробка/ящик; горнятко, відро** (лінійний та тональний малюнок).
2. **Куб** у фронтальному та кутовому положеннях, на різних рівнях відносно лінії горизонту.
3. **Тональна обробка:** коробка, відро; нескладний посуд (глечик, бідончик, чайник, ваза).
4. **Коло в перспективі; циліндричні та комбіновані форми.**
5. **Куля:** побудова, світлотіньова модель (лінійний і тоновий малюнок).
6. Кутова перспектива з натури: **сірникова коробка, книжка, шпаківня.**
7. Короткий аналіз (за репродукціями) картин із вираженою перспективою/світлотінню.

Змістовий модуль 2. Живопис: колір, простір і жанри.

Тема 4. Живопис, його види та жанри. Відомості про кольори та їх властивості

Живопис як вид образотворчого мистецтва: різновиди (станковий, монументальний: мозаїка, фреска, вітраж; декоративний); жанри (побутовий, натюрморт, пейзаж, анімалістичний, портрет, релігійний, батальний, міфологічний, історичний тощо).

Колір як засіб виразності: основні/похідні кольори; **спектральне коло;** хроматичні й ахроматичні, теплі й холодні; світлота, насиченість, тон; взаємовплив і контрасти кольорів; **локальний колір** предмета; передача об'єму в кольорі (світло—півтінь—тінь—рефлекс).

Матеріали та інструменти: акварельні фарби, пензлі, папір, палітра, вода; організація робочого місця та правила безпеки.

Техніки акварельного живопису: заливка, лессування, розмивка; «по сухому» і «по мокрому»; змішування на палітрі та «по місцю»; послідовність виконання кольорового етюда (ескіз — підмальовок — узгодження кольорових відносин — опрацювання деталей).

Композиція кольорового зображення: вибір формату, розміщення предмета на площині, рівновага мас, акценти.

Практичні роботи

1. Початкові вправи з акварелі: **залівки** (квадрат, прямокутник), **шкали тону/температури**, змішування.
2. **Окремий предмет у кольорі на білому фоні** (овочі, фрукти, гриби).
3. Етюд «Осіній листок» у техніці «по мокрому».
4. Етюд **гілки калини** (передача локального кольору й об'єму).

Тема 5. Натюрморт: жанр, композиція, світло і колір.

Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва: різновиди; місце в історії мистецтва (аналіз творів майстрів).

Підготовка натури й композиція: добір предметів (1–3), масштаб і взаєморозміщення, формат і поля аркуша, плановість (передній/середній/задній плани), перекриття форм, рівновага мас.

Освітлення й простір: роль напряду світла; передача об'єму й фактури кольором; прозорість і відбиття (скло, вода), блики.

Побудова форми та пропорцій: візування, пропорційні відношення, еліпси у круглому посуді, послідовність педагогічного малюнка натюрморту (композиційна розмітка → конструктивна побудова → узгодження кольорових відносин → опрацювання деталей).

Техніки акварелі: залівка, лессування, «по сухому», «по мокрому»; змішування кольорів; локальний колір предмета, тональна градація.

Практичні завдання

1. **Предмет у кольорі на білому фоні** (овоч/фрукт/гриб): вправи на змішування та залівки, передача об'єму кольором.
2. **Натюрморт з двох предметів** (склянка, яблуко): лінійна побудова, узгодження кольору, акценти світлотіні.
3. **Натюрморт із 2–3 простих предметів посуду:** композиція, лінійна побудова, завершення кольором.
4. **Склянка з водою і гілочкою верби:** прозорість, відбиття, блики; малюнок у кольорі.

Тема 6. Пейзаж: жанрові ознаки, перспектива й колір. Конструктивна будова дерев. Виконання пейзажу (акварель/гуаш).

Пейзаж як жанр образотворчого мистецтва: різновиди (міський, сільський, марина тощо); короткий аналіз творів пейзажистів.

Передача простору: лінійна та повітряна перспективи в пейзажі; плановість (передній/середній/задній плани), масштабні відношення, лінія горизонту; тонові й колірні дистанції, стан освітлення та погоди.

Колір у пейзажі: теплі/холодні співвідношення, гармонії, локальний і умовний колір; небо, земля/вода, тіні та рефлекси.

Конструктивна будова дерев різних порід: стовбур, крона, гілкування, силует; пропорції та характерні особливості (береза, тополя, ялина тощо).

Композиція пейзажу: вибір формату й кадрування, розміщення головних об'єктів (будинки, дорога, водойма), рівновага мас.

Послідовність виконання пейзажу: ескіз → побудова великих мас → підмальовок → опрацювання планів і деталей → акценти; техніки акварелі («по сухому», «по мокрому», лессування) та гуаші (покривність, фактура).

Організація роботи: з природи, за пам'яттю та за репродукціями.

Практичні завдання

1. Аналіз репродукцій і/або копіювання фрагмента пейзажу.
2. Етюди дерев різних порід (олівець, акварель/гуаш).
3. Пейзаж з природи (двір/сад/парк).
4. Міський або сільський пейзаж із будинком.
5. Пейзаж за пам'яттю з передачею стану/пори року.

Тема 7. Архітектура. Малювання інтер'єру

Архітектура як вид мистецтва. Інтер'єр і екстер'єр: призначення простору, основні елементи інтер'єру (стіни, підлога, стеля, вікна, двері, меблі), масштаби та людський модуль.

Композиція кадру інтер'єру. Вибір точки зору й формату, кадрування, рівновага мас, домінанта, ритм ліній.

Лінійна перспектива в інтер'єрі. Лінія горизонту (рівень очей), **одна точка сходу** (фронтальна перспектива): побудова «каркасів» приміщення, підлогова сітка, розміщення предметів уздовж осей.

Кутова перспектива (дві точки сходу). Розміщення приміщення та меблів під кутом; розгортання підлогової/стельової сітки; послідовність побудови прямокутних об'ємів.

Світлотінь та матеріали. Джерела світла в інтер'єрі, тіні й рефлекси; передача фактур (дерево, метал, скло, тканина); узгодження тональних/кольорових відносин.

Послідовність виконання інтер'єра: композиційна розмітка → побудова простору та меблів у перспективі → уточнення пропорцій і деталей → світлотінь/колір → акценти й узагальнення.

Практичні завдання

1. **Інтер'єр класу/кімнати з однією точкою сходу:** побудова коробки приміщення, підлогова сітка, базовий набір меблів; світлотінь.
2. **Інтер'єр класу/кімнати з двома точками сходу:** розміщення меблів під кутом, опрацювання деталей; тональний або кольоровий етюд.

Тема 8. Анімалістика: побудова, пропорції та рух. Малювання птахів і тварин.

Анімалістичний жанр у образотворчому мистецтві: місце і приклади; короткий аналіз репродукцій.

Засоби графічного зображення: види ліній, контур і силует, штрих і штрихування, тональна градація; поєднання лінійного й світлотіньового малюнка.

Конструктивно-анатомічна будова птахів: узагальнення до простих форм (овоїди, циліндри), пропорції голови/тулуба/крила/хвоста, вісь симетрії; характерні пози.

Конструктивно-анатомічна будова тварин: основні пропорції (голова—тулуб—кінцівки), маси та об'єми, характерні особливості видів; порівняння ходи.

Рух і динаміка: птах у польоті (схема крила, фази маху), тварини в русі (крок/біг; ритм і баланс).

Робота з натури: постановка й спостереження; малювання з «чучела» (качка), свійських і диких птахів/тварин; вибір формату і композиційне розміщення.

Послідовність виконання малюнка: композиція → конструктивна побудова → уточнення пропорцій → світлотінь/колір → акценти й узагальнення.

Правила безпеки та гуманне ставлення під час спостереження живих тварин.

Практичні завдання

1. Лінійні та штрихові етюди птахів з натури і з «чучела» (синиця/качка); кольорові етюди птахів (фарби).

2. Конструктивні накиди свійських і диких тварин (заєць, білка, кіт тощо); тоновий етюд однієї тварини.

3. Серія швидких ескізів птаха у польоті (голуб, ластівка).

4. Серія накидок тварин у русі (кінь, собака, ведмідь).

5. Творче завдання: **малюнок обраної тварини** (за вибором студента) із передачею конструкції та характеру.

Тема 9. Людина в образотворчому мистецтві: портрет і постать.

Конструктивно-анатомічна будова, пропорції та рух.

Портрет: місце зображення людини в мистецтві; конструктивно-анатомічна будова голови; пропорції обличчя; тричвертний поворот і перспективне скорочення; узагальнення → деталізація рис (очи, ніс, губи, вухо); композиція портретного аркуша.

Постать: модульна схема фігури; пропорції дорослої людини й дитини; статика й динаміка; ритм і вага; начерки окремих частин тіла (кисть, стопа, торс); послідовність побудови фігури з натури; передача характеру та руху.

Техніка виконання: лінійний і світлотіньовий малюнок (олівець), кольорові етюди; узгодження тону/кольору, акценти.

Практичні завдання

1. Портрет голови з натури; портрет товариша.
2. Серія начерків рис обличчя; **автопортрет**.
3. Фігура людини: лінійна побудова за модульною схемою; пропорції дорослого/дитини.
4. Накиди фігури **в русі** (ходьба, біг, жести); образ **дівчини в шубці**.

Тема 10. Тематичне та ілюстративне малювання: композиція, образ і колір. Послідовність виконання ілюстрації.

Тематичне малювання: специфіка й закономірності; зв'язок із натурними спостереженнями; добір сюжету та головної дії; виражальні засоби (композиція, малюнок, колорит, світлотінь, ритм, масштабні контрасти).

Композиційна грамота: ескіз-пошук (thumbnail), центр композиції, розміщення персонажів і другорядних об'єктів; передній/середній/задній плани; передача руху й настрою.

Ілюстрація як вид мистецтва: роль ілюстрування в дитячій літературі; аналіз робіт художників-ілюстраторів; стилізація образів і узгодження з текстом (час/місце дії, характер персонажів).

Технологія виконання ілюстрації: читання/аналіз уривка → добір ключового епізоду → серія ескізів → композиційний макет сторінки (рамка, місце під текст) → підмальовок → опрацювання деталей і колірної гами → фінал.

Матеріали й техніки: олівець, фломастери/лайнери, акварель, гуаш; комбіновані прийоми. Правила акуратності, безпеки й авторського права (посилання на першоджерело сюжету).

Практичні завдання

1. **Тематичні композиції (цикл «Життя природи/дітей»):** «Красуня зима», «Новорічна ялинка», «З товаришами», «Осінь у саду», «В казковому підводному світі», «Космос», «Ігри дітей», «**Зимові розваги дітей**» — завершення робіт кольором.

2. **Казкові персонажі:** Дід Мороз, Снігуронька, Баба Яга (побудова фігури, характер, рух; кольорове вирішення).

3. **Ілюстрація до народної казки (на вибір):** «Рукавичка», «Колобок», «Гуси-лебеді», «Вовк і семеро козенят». Ескізи, композиційний макет сторінки, фінальна робота в обраній техніці.

Змістовий модуль 3. Українське декоративно-прикладне мистецтво та дизайн

Тема 11. Декоративно-оформлювальні роботи

Декоративно-оформлювальна діяльність у коледжі та ЗДО: призначення, основні види (стінгазета, оголошення, запрошення, вітальна листівка тощо); етапи роботи (ескіз → макет → чистовий варіант).

Коротко про історію письма. Поняття шрифту та елементи літери (штрих, модуль, пропорції, контраст, вісь, засічки).

Класифікація шрифтів: друковані/рукописні, з засічками/рублені, каліграфічні, декоративні; прописні й рядкові.

Закономірності побудови шрифту: висота рядка, х-висота, ширина, ритм; інтервали — **кернінг, трекінг, міжрядковий інтервал**; вирівнювання; робота за модульною сіткою.

Зв'язок шрифту з текстом і композицією: ієрархія (заголовки/підзаголовки/основний текст), читабельність, контраст і колір; добір шрифту відповідно до змісту та призначення друкованого виробу.

Стрічковий шрифт: конструктивні правила побудови, пропорції, послідовність виконання; інструменти (олівець, лайнер/фломастер, пензель).

Основи макетування: формат, поля, композиція смуги, поєднання шрифту з ілюстрацією/орнаментом; охайність і коректність оформлення.

Практичні завдання

1. **Алфавіт і цифри стрічковим шрифтом** (написання з дотриманням пропорцій і ритму).
2. **Стінгазета:** ескіз, макет і виконання (заголовки, рубрики, ілюстрації).
3. **Оголошення / запрошення / вітальна листівка:** розробка й оформлення в обраній техніці.

Тема 12. Українське декоративно-прикладне мистецтво. Орнамент і розпис. Декоративні композиції.

Значення ДПМ у культурі. Основні осередки та народні промисли України (зокрема Закарпаття); приклади сучасних художніх промислів.

Орнамент: види (геометричний, рослинний, зооморфний, комбінований); **закономірності побудови** — рапорт, симетрія, ритм, вісь/сітка, модуль, колірні гармонії; зв'язок орнаменту з формою виробу.

Український розпис: майстри та школи.

Самчиківський розпис: композиція «вазон», узагальнені силуети, контрастна колористика, симетрія.

Петриківський розпис: характерні мазки («зернятко», «грібінець», «перехідний»), рослинні мотиви (квіти, ягоди, листя), декоративні птахи; правила побудови композиції.

Матеріали й інструменти: папір/картон, гуаш/акрил/акварель, пензлі різної товщини; основи охайності та безпеки.

Послідовність виконання декоративної композиції: ескіз мотивів → підбір орнаментальної сітки/формату → колірна гама → опрацювання елементів → фінальні акценти.

Практичні завдання

1. **Орнамент у геометричних формах:** смуга, коло, квадрат (варіанти рапорту).
2. **Петриківський розпис:** стилізовані квіти, птахи, тварини; композиції «Букет квітів», «Фантастичні птахи».
3. **Міні-виставка робіт** (аналіз і самооцінювання за критеріями ритму, композиції, кольору, охайності).

Тема 13. Кераміка України: осередки, колорит і орнамент. Оздоблення силуетних форм посуду

Художня кераміка як вид ДПМ; основні осередки та їхні особливості: **закарпатська, опішнянська (Полтавщина), косівська (Гуцульщина).**

Колористика й мотиви розпису:

закарпатська — теплі коричнево-зелені гами, геометризовані мотиви;

опішнянська — насичені вохристо-червоні, коричневі, зелені тони, рослинні й хвилясті орнаменти;

косівська — характерна **триколірна гама** (жовтий–зелений–коричневий), контурний розпис з сюжетними сценками та рослинно-зооморфними мотивами.

Принципи розміщення орнаменту на об'ємній формі (рапорт, пояси, акценти; врахування ручки/горлечка/денця).

Матеріали та інструменти; етапи роботи: ескіз візерунка → підбір колірної гами → перенесення на силует → опрацювання деталей → лак/захист (за наявності).

Практичні завдання

1. Декор силуетів **гличика, тарілки, корчаги** за мотивами закарпатської кераміки.
2. Декор силуету **куманця** (опішнянська традиція).
3. Декор силуетів **кружки, вази** (косівська традиція).

Тема 14. Українська народна іграшка: керамічна (Закарпаття, Опішня) та яворівська дерев'яна. Розпис і оздоблення

Коротка історія та функції народної іграшки; регіональні різновиди.

Керамічна іграшка Закарпаття й Опішні: форми (**коник, півник** тощо), узагальнений силует, ритм орнаментальних поясів, традиційні барви.

Яворівська дерев'яна іграшка: конструкція (пташка, коник, візок), характер розпису (жовто-зелено-червона гама, «вусики», «ружі», стилізовані листки), поєднання орнаменту з формою.

Послідовність створення оздоблення: ескіз мотивів → композиція на силуеті → підбір кольорів → виконання розпису → акуратне завершення.

Практичні завдання

1. Оздоблення силуетної форми **коника/півника** (керамічна традиція).
2. Розпис **пташки/коника/візка** за зразками **Яворівської** школи (гуаш/акрил; контур + заливка).

Змістовий модуль 4. Скульптура та ліплення: рельєф, декоративна кераміка, анімалістика й постать

Тема 15. Скульптура та декоративна кераміка: рельєф і об'єм.

Прийоми ліплення та оздоблення посуду

Скульптура як вид мистецтва: мова скульптури (форма, об'єм, силует, фактура, пропорції), матеріали й інструменти (глина, пластилін, солоне тісто; стеки, різці тощо).

Види скульптури: монументальна, станкова, декоративна, малі форми; **кругла скульптура і рельєф** (барельєф, горельєф, контррельєф); особливості рельєфного моделювання.

Прийоми ліплення: джгутовий/стрічковий (coil/strip), пластовий (slab), з цілого шматка; з'єднання деталей (насічка, шлікер), сушіння та базові правила безпеки.

Декоративна кераміка: коротко про осередки (Опішня, Косів, Закарпаття); принципи орнаменталістики об'ємної форми (поєднання декору з функцією виробу).

Оздоблення виробів: рельєфний наліп, процарапування (сграфіто), ангоб/фарби; добір колірної гами.

Практичні завдання

1. **Рельєфна пластина (формат А5):** геометричний або рослинний мотив.
2. **Ліплення і декор посуду:** маленька **ваза/гличик/кружка/солянка** (стрічковий/джгутовий спосіб) з оздобленням смуговим орнаментом.
3. (за вибором) **Виріб із солоного тіста** з простим рельєфним декором.

Тема 16. Анімалістична пластика: ліплення птахів і тварин.

Конструктивні прийоми

Птахи й тварини в скульптурі та іграшці: короткі приклади, роль узагальнення форми та стилізації.

Конструктивно-анатомічна будова: пропорції голови, тулуба, кінцівок/крил, хвоста; ось симетрії; поділ на основні об'єми (куля, овоїд, циліндр).

Прийоми ліплення: конструктивний спосіб (додавання/віднімання матеріалу, з'єднання деталей, згладжування, фактура).

Від натури до стилізації: робота з натурних зразків («чучела», фото), спрощення та декоративне узагальнення під форму іграшки (дитячої й народної).

Інструкційні картки: етапи виконання виробу з пластиліну/глини; правила безпеки та акуратності.

Свистунці-пташки: базова конструкція виробу (корпус, сопілочка/звуковий канал, отвори), послідовність формування та декорування.

Практичні завдання

1. Ліплення птаха й тварини з **натури** (або з «чучела»/фото): пошук об'ємів, пропорцій, характеру.
2. **Стилізація за зразками дитячих іграшок:** птах/тварина з узагальненням форми та мінімальним декором.
3. **За мотивами народних іграшок:** пташка/коник тощо — передача силуету та орнаменту.
4. Творча робота: **свистунець-пташка** (конструктивний спосіб) з простим декоративним оздобленням.

Тема 17. Людина у скульптурі: ліплення постаті (статично й у русі).

Тематичне та сюжетне ліплення: казкові персонажі.

Постаті людини в скульптурі: пропорції дорослого й дитини, вісь і центр ваги, статика/динаміка, жест і силует; портретні риси у тривимірній формі.

Технологія ліплення: етапи (ескіз → каркас/основа → блокування великих мас → уточнення пропорцій → деталі → фактура/оздоблення); пластичний (додавання) і конструктивний прийоми; використання каркаса або пластикових форм-основ; правила з'єднання елементів і безпеки.

Тематичне та сюжетне ліплення: від літературного сюжету до образу; композиція в круглому об'ємі й у групі (масштабні відношення, взаємодія фігур, акценти); стилізація під народну іграшку; добір матеріалів і кольору.

Образний ряд: персонажі зимового та народного циклу (Снігуронька, Святий Миколай, Дід Мороз, Котигорошко, Дід, Баба); сюжети за казками «Колобок», «Ріпка».

Практичні завдання

1. **Постать людини:** етюд у статичі (дорослий/дитина) та **в русі** («Спортсмен»); варіант із каркасом або пластиковою формою-основою; образ у національному одязі.

2. **Казковий персонаж:** індивідуальна ліпна фігура з характерними атрибутами й оздобленням.
3. **Сюжетна композиція** з кількох фігур за обраною казкою (розміщення на підставці, взаємодія персонажів, узгодження деталей).

3. Рекомендована література

Базова

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : Держ. стандарт дошкільної освіти / затв. наказом МОН України від 12.01.2021 № 33. – Київ, 2021. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво (основи образотворчої грамоти) [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / М. В. Гнатюк. – Івано-Франківськ : Ярина, 2016. – 196 с.
3. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. / Н. Г. Каньоса. – Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015. – 188 с.
4. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : навч. посіб. / В. М. Кардашов. – Київ : Слово, 2007. – 296 с.
5. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти : навч. посіб. / М. А. Кириченко, І. М. Кириченко. – Київ : Вища школа, 2002. – 190 с. : іл.
6. Комісарик М. І., Беспалько Г. М. Художня праця з основами дизайну : метод. посібник до самот. роботи / М. І. Комісарик, Г. М. Беспалько. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. – 116 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6776/Khudozhnya_Pratsya.pdf?isAllowed=y&sequence=1.
7. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / О. В. Малицька. – Бердянськ, 2016. – 346 с.
8. Майборода І. Е. Образотворче мистецтво з методикою навчання [Електронний ресурс] : курс лекцій / уклад. І. Е. Майборода. – Мукачево : МДУ, 2017. – 41 с.
9. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін [Електронний ресурс] : монографія / Г. М. Падалка. – Київ : Освіта України, 2008. – 274 с.

10. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці : навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 162 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2873/1/%D0%9F%D0%B8%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%BE%D0%B1%D1%80_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf.

Допоміжна

1. Антонович Е. А., Захарчук-Чугай Р. В. Декоративно-прикладне мистецтво : підруч. – Львів : Свічадо, 1992. – 302 с.

2. Білан О. І. Українські художники-ілюстратори дитячої книги / укл. О. І. Білан. – Львів, 2004. – 120 с.

3. Борисова О. Розвиваємо творчі здібності старших дошкільників у малюванні // *Дошкільне виховання*. – 2002. – № 2. – С. 12–13.

4. Берсенєва Л., Третьякова М. Навчіть дітей малювати // *Дошкільне виховання*. – 2004. – № 2. – С. 70–72.

5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.

6. Ільїна А. Малювання нетрадиційними способами // *Дошкільне виховання*. – 2004. – № 2. – С. 48–52.

7. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

8. Рудницька-Юрійчук І. Особливості навчання предметному малюванню дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти // *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»). – 2023. – № 11(29). – С. 327–370.

9. Стан Т., Раковський А. Самчиківський розпис : навч.-метод. посіб. – Хмельницький : Обласний науково-методичний центр культури і мистецтв, 2021. – С. 30–53.

10. Суржанська В. А. Розвиваємо творчі здібності : метод. посіб. – Харків : Основа, 2007. – 112 с.

Інформаційні ресурси

1. Білан О. та ін. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». – Тернопіль : Мандрівець, 2017. – 264 с. – [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf.

2. Білокінь Н. Петриківка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://petrykivka.dp.ua/downloads/books/nadiya-bilokin-petrykivka/>.

3. Вікова спадщина традиційних художніх ремесел Яворівщини : матеріали наук.-практ. конф. – Івано-Франкове : НМЦ ПТО, 2016. – 80 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://npucenter.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/04/2016-%D0%92%D0%86%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%90-%D0%A1%D0%9F%D0%90%D0%94%D0%A9%D0%98%D0%9D%D0%90-%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%94%D0%98%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%98%D0%A5-%D0%A5%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%86%D0%A5-%D0%A0%D0%95%D0%9C%D0%95%D0%A1%D0%95%D0%9B-%D0%AF%D0%92%D0%9E%D0%A0%D0%86%D0%92%D0%A9%D0%98%D0%9D%D0%98.pdf>.

4. Гарькава Т. Петриківський декоративний розпис : підручник. – Дніпро : Ліра, 2017. – 220 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lira.dp.ua/images/petrik%D1%96vskij-rozpis.pdf>.

5. Дещук А. Яворівська дерев'яна іграшка кінця XIX – XX ст. : конструктивні особливості та орнаментальні мотиви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/23/18.PDF.

6. Комплекс матеріалів до проведення занять з образотворчої діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dnz10.ucoz.ua/biblio/maljuvannja-n.v.jakovleva.pdf>.

7. Лампека М. Петриківська орнаментика на київській порцеляні // *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*. – 2013. – Вип. 5. – С. 272–279. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [\[http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmpmn_2013_5_45\]](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmpmn_2013_5_45)(http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmpmn_2013_5_45).

8. Навчальний посібник «Українська народна іграшка» для студентів факультету дошкільної освіти. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2017. – 122 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1771/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%B0%20.pdf>.

9. Петриківка : альбом / вступ. сл. С. Бурлакова ; передм. А. Пікуша, Л. Тверської. – Дніпропетровськ : Дніпрокнига, 2011. – 232 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B6l7YJCugap8dS1hbnM0VkFESUE/view>.

10. Українська художня кераміка середини ХХ — початку ХХІ століття : історіографія та методика дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nz.lviv.ua/archiv/2016-1/11.pdf>.

4. Засоби діагностики успішності навчання

Для визначення рівня сформованості знань, умінь і навичок студентів із дисципліни «Малювання і ліплення» застосовуються різні види діагностичних засобів, спрямованих на перевірку як теоретичної, так і практичної підготовки.

Основні форми діагностики:

- Поточний контроль: перевірка засвоєння навчального матеріалу під час лекцій, практичних і лабораторних занять (усні відповіді, тести, аналіз творів мистецтва, обговорення педагогічних ситуацій).

- Практичні завдання: виконання індивідуальних і групових робіт з малювання та ліплення (створення композицій, натюрмортів, сюжетних малюнків, декоративних панно, рельєфних форм).

- Самостійна робота: виконання творчих завдань і вправ, підготовка ескізів, тематичних розробок, добір матеріалів для занять з дітьми дошкільного віку.

- Модульний контроль: перевірка рівня засвоєння програмного матеріалу кожного змістового модуля у формі тестування, практичної роботи або співбесіди.

- Індивідуальні консультації: аналіз виконаних робіт, корекція методичних підходів, оцінка динаміки розвитку творчих умінь студентів.

Оцінювання здійснюється за критеріями: глибина теоретичних знань, точність відтворення форми, композиційна цілісність, кольорова гармонія, творчий підхід, охайність виконання, вміння аналізувати результати власної художньої діяльності.

5. Форми підсумкового контролю успішності навчання.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку, який охоплює перевірку теоретичних знань і практичних умінь студентів із дисципліни.

Форми підсумкового контролю:

- підсумкове практичне завдання (виконання творчої композиції з малювання або ліплення з урахуванням композиційних, кольорових і методичних вимог);
- усне опитування на знання основ композиції, кольорознавства, методики організації художньої діяльності дітей;
- захист навчально-творчої роботи (портфоліо, методична розробка заняття, демонстрація практичних навичок);
- оцінювання результатів поточної діяльності студента (систематичність, активність, якість виконаних робіт, самостійність, творчість).

Результатом підсумкового контролю є визначення рівня сформованості фахових компетентностей студента: уміння застосовувати художньо-педагогічні знання на практиці, організовувати художньо-продуктивну діяльність дітей та створювати педагогічно доцільне художнє середовище у закладі дошкільної освіти.